অধ্যায় ১২ ঃ বহনক্ষম উন্নয়ন

অধ্যায় গাঁথনি

১২.১ উদ্দেশ্য
১২.২ পৰিচয়
১২.৩ বহনক্ষম উন্নয়নৰ ধাৰণা
১২.৪ বহনক্ষম উন্নয়নৰ বৈশিষ্ট্য
১২.৫ বহনক্ষম উন্নয়নৰ প্রয়োজনীয়তা
১২.৬ বহনক্ষম উন্নয়নৰ বাবে শিক্ষা
১২.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১২.৮ অধিক জানিবলৈ
১২.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
১২.১০ আৰ্হি প্রশ্ন

১২.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি -

- বহনক্ষম উন্নয়নৰ সংজ্ঞা আৰু ধাৰণা বোধগম্য হ'ব
- বহনক্ষম উন্নয়নৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ তালিকা কৰিব
- বহনক্ষম উন্নয়নৰ গুৰুত্ব ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব, আৰু
- বহনক্ষম উন্নয়নৰ ক্ষেত্রত শিক্ষাৰ ভূমিকা ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব।

১২.২ পৰিচয়

পূৰ্বৰ অধ্যায়ত আপুনি পৰিৱেশৰ বিভিন্ন উপাদান, পৰিৱেশ সুৰক্ষাৰ ক্ষেত্রত থকা বিভিন্ন সংকট আৰু এইবোৰ মযিমূৰ কৰাৰ উদ্দেশ্যে চৰকাৰী, বেচৰকাৰী অনুষ্ঠান-প্রতিষ্ঠানে গ্রহণ কৰা বিভিন্ন ব্যৱস্থাৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিছে। আমি ভালকৈ জনা উচিত যে বিভিন্ন সংকটৰ পৰা পৰিৱেশ কেৱল সুৰক্ষা কৰাই আমাৰ বাবে যথেষ্ট নহয়, আমি ভৱিষ্যত প্রজন্মৰ বাবে পৰিৱেশ সংৰক্ষণ কৰি ৰাখিব লাগিব। অত্যাধিক প্রযুক্তিৰ প্রয়োগে আমাৰ সেউজীয়া ধৰণীখন ক্রমান্বয়ে বিনষ্ট কৰি আনিছে আৰু ই ভৱিষ্যত প্রজন্মৰ বাবে ভয়াৱহ হৈ আহিছে। আমি যেনেদৰে বৰ্তমান প্রজন্মৰ বাবে ধন অর্জন কৰাৰ লগতে ভৱিষ্যত প্রজন্মৰ বাবে ধন জমা কৰো। ঠিক তেনেদৰে পৰিৱেশৰ ক্ষেত্রতো ভৱিষ্যত প্রজন্মৰ বাবে পৰিৱেশ অনুকূল কৰি ৰখাৰ ওপৰত মনোনিৱেশ কৰিব লাগে। 'বহনক্ষম উন্নয়ন' নামৰ অধ্যায়টিৰ জৰিয়তে আমি ভৱিষ্যত প্রজন্মৰ বাবে পৰিৱেশ প্রয়োগ আৰু সংৰক্ষণৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিম।

১২.৩ বহনক্ষম উন্নয়নৰ ধাৰণা

১৯৭০ৰ দশকৰ আৰম্ভণি সময়ছোৱা কোকয়োক ঘোষণাৰ (Cocoyoc Declaration) ৰ জৰিয়তে 'বহনক্ষম উন্নয়ন (Sustainable development) শব্দবোৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। ৭০ৰ দশকৰ পৰাই আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সংস্থাসমূহে 'পৰিৱেশগত উপকাৰী উন্নয়ন'ক মূল লক্ষ্য হিচাবে বিবেচনা কৰি আহিছে।

পৰিবহনৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা বিপ্লৱ আৰু নগৰীকৰণ ব্যৱস্থাৰ লগতে ঔদ্যোগিক ক্ষেত্ৰত হোৱা বিপ্লৱে পৰিৱেশলৈ কঢ়িয়াই অনা ভাবুকিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত 'বহনক্ষম উন্নয়ন' ধাৰণাটিৰ উদ্ভৱ হয়। এই ধাৰণাই আগন্তুক দিনত পৰিৱেশ সম্পৰ্কে পৃথিৱীলৈ আহিব পৰা বিপদ আৰু বৰ্তমান সময়ত যদি আমি সম্পদ ব্যহাৰৰ ক্ষেত্ৰত সজাগ নহও তেনেহ'লে ভৱিষ্যত প্ৰজন্মৰ বাবে যিকোনো সম্পদ নাথাকিব তাকেই সৰ্তক কৰি দিয়ে। সম্পদৰ অত্যাধিক শোষণ আৰু প্ৰযুক্তিৰ অপ-প্ৰয়োগৰ বাবেই 'বহনক্ষম উন্নয়ন'ৰ প্ৰশ্ন উত্থাপিত হৈছে। বহনক্ষম উন্নয়ন হ'ল— এনে এক ব্যৱস্থা য'ত এটা অনুকূল পৰিৱেশ তন্ত্ৰৰ ভিতৰত মানৱ জাতিৰ উন্নয়নৰ বাবে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হয়। কোনো ধৰণৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ অপব্যয় নোহোৱাকৈ বহনক্ষম উন্নয়ন উন্নয়নৰ ধাৰণাই সকলো ক্ষেত্ৰতে বিকাশ হোৱাটো সমৰ্থন কৰে। পাৰিপাৰ্শ্বিক উন্নয়ন বহনক্ষম উন্নয়নৰ এনে এক ধাৰণা য'ত পৰিৱেশৰ ভাৰসাম্যতা ৰক্ষা কৰি উন্নয়ন কাৰ্য ৰূপায়ণ কৰা হয়।

১৯৮৩ চনত 'ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ পৰিৱেশ আৰু উন্নয়ন আয়োগ' গঠন কৰা হৈছিল আৰু ১৯৮৭ চনত এই আয়োগে 'ব্ৰুণ্ডটলেণ্ড' প্ৰতিবেদন প্ৰকাশ কৰিছিল। এই প্ৰতিবেদনখনে প্ৰত্যেক ৰাষ্ট্ৰৰ উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত ন্যায়, বিকাশ আৰু পৰিৱেশ সংৰক্ষণকে ধৰি ৰাষ্ট্ৰৰ অৰ্থনৈতিক দক্ষতা বৃদ্ধি আৰু সম্পদৰ মিতব্যয়ী প্ৰয়োগ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষভাৱে গুৰুত্ব আৰোপ কৰে। এই আয়োগখনে বহনক্ষম উন্নয়নৰ বাবে তিনিটা মৌলিক উপাদানৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে। এই তিনিটা উপাদান হ'ল পৰিৱেশ সুৰক্ষা, অৰ্থনৈতিক বিকাশ আৰু সামাজিক ন্যায়। আমাৰ পৰিৱেশৰ সীমাবদ্ধতাৰ ভিতৰতেই আমি জীৱন-নিৰ্বাহ কৰাটো বহনক্ষম উন্নয়নৰ মূল নীতি।

বহনক্ষম উন্নয়নৰ আটাইতকৈ গ্ৰহণযোগ্য আৰু সৰ্বব্যাপী প্ৰয়োগ কৰা বিশ্ব পৰিৱেশ আয়োগে উল্লেখ কৰা সংজ্ঞাটি হ'ল— "বহনক্ষম বিকাশ হ'ল সেই বিকাশ, যি বিকাশে ভৱিষ্যত প্ৰজন্মৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণৰ সামৰ্থৰ ক্ষেত্ৰত আপোচ নকৰাকৈ বৰ্তমানৰ প্ৰজন্মৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণ কৰে।"

আকৌ 'বিশ্ব সংৰক্ষণ কৌশল প্ৰতিবেদন'য়েও বহনক্ষম উন্নয়নৰ সংক্ষা আগবঢ়াই। এই প্ৰতিবেদনৰ মতে, 'সকলো জনসাধাৰণৰ সৰ্বাংগীন উন্নয়ন আৰু সুৰক্ষাৰ বাবে বিশ্বত গ্ৰহণ কৰা সামূহিক সংশোধিত সংৰক্ষণ আৰু উন্নয়নৰ ব্যৱস্থা।'

ওপৰোক্ত সংজ্ঞাসমূহৰ পৰা ক'ব পাৰি যে বহনক্ষম উন্নয়নে একে সময়তে বিশে, চাৰিটা উদ্দেশ্যত উপনীত হ'বলৈ কাম কৰে—

- সামাজিক প্ৰগতি যিয়ে প্ৰত্যেকৰে প্ৰয়োজনকে স্বীকৃতি দিয়ে,

- পৰিৱেশৰ কার্যক্ষম সুৰক্ষা,
- প্রাকৃতিক সম্পদৰ বিবেচনাপূর্ণ প্রয়োগ, আৰু
- উচ্চ হাৰত অর্থনৈতিক বৃদ্ধি আৰু কর্মসংস্থাপনৰ লগতে স্থিতিশীলতা ৰক্ষা কৰা।

১২.৪ বহনক্ষম উন্নয়নৰ বৈশিষ্ট্য

বহনক্ষম উন্নয়নৰ বৈশিষ্ট্য তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি—

- **পাৰস্পৰিক নির্ভৰশীলতা ঃ** আমাৰ জীৱনৰ বিভিন্ন দিশ আন এটা স্থানীয় অঞ্চল বা গোটেই অঞ্চলৰ মানুহৰ লগত নির্ভৰশীল যাৰ বাবে কোনো এঠাইত গ্রহণ কৰা কোনো এট সিদ্ধান্তই আন এঠাইৰ মানুহক প্রভাৱিত কৰে।
- **নাগৰিকত্ব আৰু ন্যস্ত দায়িত্ব ঃ** আমাৰ যিহেতু 'সিদ্ধান্ত-গ্রহণ'ত অংশগ্রহণ কৰাৰ অধিকাৰ আছে সেয়ে ভৱিষ্যতে হ'ব পৰা পৰিণাম আমি সকলোৱে ব্যক্ত কৰা উচিত।
- **ভৱিষ্যত প্রজন্মৰ প্রয়োজন আৰু অধিকাৰ ঃ** আমি আনৰ অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰি নিজৰ জীৱন নির্বাহ কৰিবলৈ শিকিব লাগে আৰু যি কৰো বর্তমান আৰু ভৱিষ্যতে কেনে প্রভাৱ পৰিব জানিব লাগে।
- **বৈচিত্রতা ঃ** আমাৰ সাংস্কৃতিক, সামাজিক আৰু জৈৱিক মূল্য আৰু বৈচিত্র্য উপলব্ধি কৰাৰ লগতে এইবোৰ অবিহনে আমাৰ জীৱন যে অর্থহীন বুজা উচিত।
- **জীৱনৰ মানদণ্ড ঃ** যিকোনো উন্নয়নত যাতে মানুহৰ ন্যায় সংগত উপকাৰ হয় আৰু এই উন্নয়নে যাতে সকলোকে স্পর্শ কৰে।
- **বহনক্ষম পৰিৱর্তন ঃ** উন্নত ৰাষ্ট্রসমূহে কৰা উন্নয়নৰ নামত অপৰিকল্পিত বিকাশে আন ৰাষ্ট্রসমূহৰ ওপৰত কু-প্রভাৱ পৰাৰ লগতে দৰিদ্রতা আৰু কষ্ট বৃদ্ধি হৈছে আৰু আমাৰ সকলোৰে বাবে পৰিৱেশ অৱক্ষয় হৈ আহিছে।
- **অনিশ্চয়তা আৰু সর্তকতা ঃ** আমি যিবিলাক কার্য কৰো ইয়াৰ অজ্ঞাত ফলাফল সম্পর্কে সজাগ হ'ব লাগে আৰু এনে দৃষ্টিভংগী উদ্ভাৱন কৰা উচিত যাতে আমাৰ গৃহটো ভৱিষ্যত সুৰক্ষিত হৈ থাকে।

জানি থোৱা ভাল

- পৰিবহনৰ ক্ষেত্রত হোৱা বিপ্লৱ আৰু নগৰীকৰণ ব্যৱস্থাৰ লগতে ঔদ্যোগিক ক্ষেত্রত হোৱা বিপ্লৱে পৰিৱেশলৈ কঢ়িয়াই অনা ভাবুকিৰ পৰিপ্রেক্ষিতত 'বহনক্ষম উন্নয়ন' ধাৰণাটিৰ উদ্ভৱ হয়।
- বহনক্ষম উন্নয়নৰ মূল তিনিটা উপাদান হ'ল— পৰিৱেশ সুৰক্ষা, অর্থনৈতিক বিকাশ আৰু সামাজিক ন্যায়।'
- বহনক্ষম উন্নয়নৰ আটাইতকৈ গ্রহণযোগ্য আৰু সর্বব্যাপী প্রয়োগ কৰা সংজ্ঞাটি

বিশ্ব পৰিৱেশ আয়োগে আগবঢ়ায়, বহনক্ষম উন্নয়ন হ'ল সেই উন্নয়ন, যি উন্নয়নে ভৱিষ্যত প্ৰজন্মৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণৰ সামৰ্থৰ ক্ষেত্ৰত আপোচ নকৰাকৈ বৰ্তমানৰ প্ৰজন্মৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণ কৰে।'

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ পৰিৱেশ উন্নয়ন কি?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ 'বিশ্ব পৰিৱেশ আয়োগ' কোন চনত গঠিত হৈছিল?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ বহনক্ষম উন্নয়নৰ দুটা বৈশিষ্ট্য লিখক।

.....

.....

১২.৫ বহনক্ষম উন্নয়নৰ প্ৰয়োজনীয়তা

ক্ৰমান্বয়ে পৰিৱেশ অৱক্ষয় হৈ অহাৰ ফলত পৰিস্থিতিতন্ত্ৰৰ লগতে মানুহৰ জীৱন ধাৰণৰ মানদণ্ড নিম্নগামী হৈ আহিছে। এনে কাৰণতে বৰ্তমান সময়ত আমাৰ পৃথিৱীখনক ৰক্ষা কৰিবলৈ বহনক্ষম উন্নয়ন ধাৰণাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আহি পৰিছে। পৰিৱেশতন্ত্ৰ বজায় ৰাখিবলৈ বহনক্ষম বিপ্লৱ পৃথক স্থানত ভিন্ন পৰ্যায়ত ক্ষীপ্ৰ গতিত হ'ব লাগিব।

তলত দিয়া ধৰণে বহনক্ষম উন্নয়নৰ প্ৰয়োজনীয়তা আলোচনা কৰিব পাৰি—

- **সম্পদৰ সংৰক্ষণ ঃ** বহনক্ষম উন্নয়নৰ মূল প্ৰয়োজন হ'ল প্ৰাকৃতিক সম্পদ সংৰক্ষণ কৰা। সম্পদ বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যত উভয় প্ৰজন্মৰ বাবে সংৰক্ষণ কৰাটো প্ৰয়োজন। আচলতে বহনক্ষম উন্নয়নৰ মূল বৈশিষ্ট্য হ'ল পৰিৱেশ অৱক্ষয় নোহোৱাকৈ কৰা নতুন উন্নয়ন।
- **সম্পদৰ ব্যৱস্থাপনা ঃ** সম্পদ সংৰক্ষণেই যথেষ্ট নহয়। সম্পদৰ যদি সু-ব্যৱস্থাপনা নাতাকে তেনেহ'লে সম্পদৰ অৱক্ষয় হোৱাৰ দৰেই হয়। বহনক্ষম উন্নয়নৰ মূল উদ্দেশ্য হ'ল, পৃথিৱীজুৰি বহনক্ষম বিকাশৰ বাবে আমাৰ যিখিনি সম্পদ আছে সেই সম্পদৰ ওপৰত দক্ষ আৰু সু-ব্যৱস্থাপনা কৰা।
- **বহনক্ষম প্ৰযুক্তি ঃ** নৱীকৰণ শক্তিৰ সহায়ত প্ৰযুক্তিৰ দ্বাৰা নৱীকৰণ নোহোৱা সম্পদ ব্যৱহাৰ কৰি উন্নয়ন কৰা হয়। এনে অতি প্ৰয়োজন আৰু ই বহনক্ষম উন্নয়নৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।
- **জৈৱ-বৈচিত্ৰ বজায় ৰখা ঃ** অপৰিকল্পিত আৰু অত্যাধিক সম্পদ প্ৰয়োগেৰে হোৱা উন্নয়ন বহুক্ষেত্ৰত জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ বাবে ক্ষতিকাৰক আৰু লগতে ই ভাৰসাম্য ৰক্ষাত ব্যাঘাত

জন্মায়। বহনক্ষম উন্নয়ন অতি প্রয়োজন কিয়নো ই নবীকৰণ শক্তি উদাহৰণ স্বৰূপে, জৈৱিক কৃষিকার্য অনুশীলন আদিত উৎসাহ জন্মায়। যিয়ে জৈৱ-বৈচিত্রতাত কোনো কু-প্রভাৱ নেপেলায়।

- **আর্থিক স্থিতিশীলতা ঃ** নবীকৰণ শক্তি প্রযুক্তিৰ উন্নয়নে ৰাষ্ট্রৰ এখনৰ কেৱল সম্পদ সংৰক্ষণতে সহায় নকৰে। ই আর্থিক স্থিতিশীলতা ৰক্ষাতো সহায় কৰে।
- **জলবায়ু পৰিৱর্তন পৰিচালনা ঃ** পৃথিৱীৰ অৱক্ষয়ে জলবায়ুতো প্রভাৱ পেলায়। গোলকীয় উষ্ণতা জলবায়ু পৰিৱর্তন প্রশমিত কৰাৰ বাবে বহনক্ষম উন্নয়নৰ প্রয়োজনীয়তা অপৰিসীম আৰু বহনক্ষম উন্নয়নেহে প্রাকৃতিক সম্পদ যেনে— তেল, প্রাকৃতিক গেছ, কয়লা আদিৰ ব্যৱহাৰ হ্রাস কৰিব পাৰিব।
- **বহনক্ষম বৃক্ষৰোপণ ঃ** বৃক্ষৰোপণৰ ক্ষেত্রত বহনক্ষম উন্নয়নৰ ধাৰণা নির্ভৰশীল। বহনক্ষম উন্নয়নে বহনক্ষম কৃষিপদ্ধতিৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে। বহনক্ষম কৃষি পদ্ধতিয়ে আকৌ কার্যকৰী বীজ কৌশল ব্যৱস্থা আৰু একেডৰা ভূমিতে ভিন্ন খেতিৰ জৰিয়তে অত্যাধিক উৎপাদনৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে।
- **জীৱন-ধাৰণৰ মান নিশ্চিত কৰা ঃ** বহনক্ষম উন্নয়নে সুখত গুৰুত্ব দিয়ে আৰু ইয়াৰ বাবে প্রয়োজনীয়খিনি পূৰণ কৰাত মনোনিৱেশ কৰে।

চিন্তা-চর্চা কৰক ১২.১

গাঁৱৰ কৃষকসকলে কৃষি জীয়াই ৰাখিবলৈ বহনক্ষম কৃষি কার্য । কেইটামানৰ নাম লিখক।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৪ ঃ বহনক্ষম উন্নয়নৰ প্রয়োজনীয়তা আলোচনা কৰক।

.....

.....

১২.৬ বহনক্ষম উন্নয়নৰ বাবে শিক্ষা

ওপৰোক্ত আলোচনাৰ পৰা আপুনি বুজিব পাৰিছে যে, বহনক্ষম উন্নয়ন কিছুমান নির্দেশনা যাৰ জৰিয়তে সুৰক্ষিত পৰিৱেশৰ মাধ্যমেৰে শক্তি ৰক্ষা কৰি নতুন উন্নয়ন আঁচনিৰ সৃষ্টি কৰা। ইয়াৰ বাবে সম্পদৰ সংৰক্ষণ আৰু মানুহৰ জীৱন-ধাৰণৰ মানদণ্ড নিশ্চিত কৰাৰ দৰকাৰ। নতুন উন্নয়নমূলক আঁচনি গ্রহণ কৰিবলৈ হ'লে জনসাধাৰণে কিন্তু বহনক্ষম উন্নয়ন আৰু সম্পদৰ সংৰক্ষণ সম্পর্কে জ্ঞান থাকিব লাগিব। বহনক্ষম উন্নয়ন সম্পর্কে মানুহক জ্ঞান দিবলৈ হ'লে শিক্ষাৰ বাহিৰে আন কোনো শক্তিশালী মাধ্যম নাই। পাৰিপার্শ্বিক শিক্ষা অতি শক্তিশালী আহিলা

যাৰ জৰিয়তে মানুহক পৰিৱেশৰ ভয়াৱহতা আৰু বহনক্ষম উন্নয়ন সম্পৰ্কে সজাগ কৰিব পাৰি।

মিশ্ৰৰ ভাষাত, পৰিৱেশ শিক্ষা এনে এক প্ৰক্ৰিয়া যাৰ জৰিয়তে মানুহে পৰিৱেশ উন্নয়নৰ বাবে সজাগতাৰে, জ্ঞানেৰে, কৌশলেৰে, দৃষ্টিভংগীৰে আৰু আত্ম উৰ্চগাৰে সজ্জিত হৈ নিজকে থিয় কৰাব পাৰে।'

পৰিৱেশ শিক্ষা আৰু বহনক্ষম উন্নয়ন ঃ ওপৰত উল্লেখ কৰা হৈছে যে পৰিৱেশ শিক্ষাই বহনক্ষম উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে।

শিক্ষাৰ ভূমিকা তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি—

- সম্পদৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত বহনক্ষমতা ৰক্ষা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত পৰিৱেশ শিক্ষা গুৰুত্বপূৰ্ণ আহিলা।
- প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ সংৰক্ষণ আৰু প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োজনীয় মূল্য আৰু কৌশল আয়ত্ত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত পৰিৱেশ শিক্ষাই সহায় কৰে আৰু ইয়ে বহনক্ষম উন্নয়নত অৰিহনা যোগায়।
- উন্নয়নৰ দীৰ্ঘম্যাদী আঁচনি ৰূপায়ণৰ দ্বাৰা পৰিৱেশ যাতে বিনষ্ট নহয় তাৰ শিক্ষা পৰিৱেশ সম্পৰ্কীয় শিক্ষাৰ পৰা আহৰণ কৰিব পাৰি।
- পৰিৱেশ শিক্ষাই প্ৰকৃতিক ভাল পাবলৈ আৰু মানুহ আৰু প্ৰকৃতিৰ মাজত একতা প্ৰতিষ্ঠাৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে।
- পৰিৱেশ শিক্ষাই উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত থকা সমস্যা যেনে- আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিষয় তাক উপলব্ধি কৰিবলৈ শিকায়।
- পৰিৱেশ শিক্ষাৰ দ্বাৰা শিক্ষিত ব্যক্তিয়ে পৰিৱেশ সংৰক্ষণৰ বাবে স্থানীয়, আঞ্চলিক আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় ক্ষেত্ৰত নিজৰ দায়িত্ব উপলব্ধি কৰে। পৰিৱেশ সম্পৰ্কীয় ৰাষ্ট্ৰীয় অথবা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চুক্তি, সন্ধি ৰূপায়ণৰ ক্ষেত্ৰত পৰিৱেশ শিক্ষাই যথেষ্ট আহিলা আগবঢ়ায়।
- পৰিৱেশ শিক্ষাই মানুহক সম্পদৰ অৱক্ষয়ৰ ক্ষেত্ৰত অৰিহনা যোগোৱা উপাদানসমূহৰ সম্পৰ্কে সজাগ কৰে।
- পৰিৱেশ শিক্ষাৰ এটি গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ হ'ল— জনসংখ্যা শিক্ষা, অত্যাধিক জনসংখ্যাই যে পৰিৱেশৰ ওপৰত বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলায় সেই সম্পৰ্কে জনসংখ্যা শিক্ষাই মানুহক সজাগ কৰে। জনসংখ্যা নিয়ন্ত্ৰণ কৰি সম্পদৰ মিতব্যয়ী প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত পৰিৱেশ শিক্ষাই সহায় কৰে।
- পৰিৱেশ শিক্ষাই পৃথিৱীত মানুহে কৌশলপূৰ্ণ আৰু পৰিকল্পিতভাৱে সম্পদ প্ৰয়োগৰ শিক্ষা আহৰণত সহায় কৰে।

ওপৰোক্ত আলোচনাৰ ভিত্তিত ক'ব পাৰি যে মানুহে বহনক্ষম উন্নয়নৰ ধাৰণা বুজাৰ বাবে পৰিৱেশ শিক্ষা হ'ল অন্যতম আহিলা।

জানি থোৱা ভাল

- **মিশ্ৰৰ মতে,** "পৰিৱেশ শিক্ষা এনে এক প্ৰক্ৰিয়া যাৰ জৰিয়তে মানুহে পৰিৱেশ উন্নয়নৰ বাবে সজাগতাৰে, জ্ঞানেৰে, কৌশলেৰে, দৃষ্টিভংগীৰে আৰু আত্ম-উচৰ্গাৰে সজ্জিত হৈ নিজকে থিয় কৰাব পাৰে।'

- প্রাকৃতিক সম্পদৰ সংৰক্ষণ আৰু প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োজনীয় মূল্য আৰু কৌশল আয়ত্ত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত পৰিৱেশ শিক্ষাই সহায় কৰে আৰু ইয়ে বহনক্ষম উন্নয়নত অৰিহণা যোগায়।

১২.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

এই অধ্যায়টোত আমি নিম্নলিখিত বিষয়সমূহ আলোচনা কৰিলো ঃ

- ১৯৭০ ৰ দশকৰ আৰম্ভণি সময়ছোৱাত কোকয়োক ঘোষণাৰ জৰিয়তে 'বহনক্ষম উন্নয়ন' শব্দটোৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল।
- বহনক্ষম উন্নয়ন হ'ল এনে এক ব্যৱস্থা য'ত এটা অনুকূল পৰিৱেশতন্ত্ৰৰ ভিতৰত মানৱ জাতিৰ উন্নয়নৰ বাবে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হয়।
- কোনোধৰণৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ অপব্যয় নোহোৱাকৈ বহনক্ষম উন্নয়নৰ ধাৰণাই সকলো ক্ষেত্ৰত বিকাশ হোৱাটো সমৰ্থন কৰে।
- পৰিৱেশ উন্নয়ন এনে এক বহনক্ষম ধাৰণা যাৰ জৰিয়তে প্ৰাদেশিক পৰিৱেশতন্ত্ৰৰ ভাৰসাম্যতা ৰক্ষাৰ বাবে কাৰ্য ৰূপায়ণ কৰা হয়।
- বহনক্ষম উন্নয়নৰ তিনিটা মৌলিক উপাদান হ'ল— পৰিৱেশ সুৰক্ষা, অৰ্থনৈতিক বিকাশ আৰু সামাজিক ন্যায়।
- বেহনক্ষম উন্নয়নৰ আটাইতকৈ গ্ৰহণযোগ্য আৰু সৰ্বব্যাপী প্ৰয়োগ কৰা সংজ্ঞাটি আগবঢ়ায় বিশ্ব পৰিৱেশ আয়োগে। এই সংজ্ঞাটি হ'ল,— 'বহনক্ষম উন্নয়ন হ'ল সেই উন্নয়ন, যি উন্নয়নে ভৰিষ্যত প্ৰজন্মৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণৰ সামৰ্থৰ ক্ষেত্ৰত আপোচ নকৰাকৈ বৰ্তমানৰ প্ৰজন্মৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণ কৰে।'
- বহনক্ষম উন্নয়ন পৰিৱেশ সংৰক্ষণ, সম্পদৰ ব্যৱস্থাপক, বহনক্ষম প্ৰযুক্তিৰ লগতে জীৱন-ধাৰণৰ মানদণ্ড নিশ্চিত কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজন।
- পৰিৱেশৰ ভয়াৱহতা আৰু বহনক্ষম উন্নয়ন সম্পৰ্কে জনসাধাৰণক সজাগ কৰাৰ শক্তিশালী আহিলা হ'ল পৰিৱেশ শিক্ষা।
- মিশ্ৰৰ ভাষাত — 'পৰিৱেশ শিক্ষা এনে এক প্ৰক্ৰিয়া যাৰ জৰিয়তে মানুহে সজাগতাৰে, জ্ঞানেৰে, কৌশলেৰে, দৃষ্টিভংগীৰে আৰু আত্ম-উচৰ্গাৰে সজ্জিত হৈ নিজকে থিয় কৰাব পাৰে।'
- উন্নয়নৰ সমস্যা যে এক আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিষয় তাক বুজাত পৰিৱেশ শিক্ষাই সহায় কৰে।